

Nto za Malongi ma Lukutakanu Zingu ye *Salu Kieto kia Kikristu Nkand’a Malongi*

13-19 KIA ABIDI

TUSALU TUNA MUNA DIAMBU DIA NZA-MBI | TUKU 31

“Yakobo yo Labani Bakangidi e Kangu dia Luvuvamu”

(Tuku 31:44-46) Se wizi twakanga e kangu ongeye yo mono, dikala se kimbangi ova kati kweto.” ⁴⁵ Muna diadi, Yakobo obongele e tadi yo dongeka dio se lunzi. ⁴⁶ I bosi, Yakobo ovovese mpangi zandi vo: “Nubonga matadi!” Babongele matadi yo kutika mo. Badidi vana ntandu a matadi.

***Perspica*z vol. 2 luk. 173 tini kia 8 Ngalede**

Vava basingika kuna luvuvamu e diambu dia-bafilanga mu tantana, Yakobo yo Labani bakanga e kangu yau awole. Yakobo wabonga e tadi yo dongeka dio se lunzi. I bosi, wavovesa “mpangi” zandi vo babonga matadi yo kutika mo kimana badila vana ntandu a matadi. Labani wayikila matadi mamana vo Yegar-Saduta, kansi Yakobo wayikila mo vo Ngalede. Labani wavova vo: “E fuku diadi dia matadi i kimbangi [muna kiyibere.: gal] vana vena mono yo ngeye.” (Tuku 31:44-48) E fuku dia matadi (ye lunzi dia matadi), diakala se kimbangi kwa awonso baviokelanga vana fulu kiakina. Nze una tutanganga muna tini kia ⁴⁹ ‘Eyingidilu [Muna Kiyibere. mits-páh]’ disonganga vo Yakobo yo Labani bakanga e kangu dia tatidila luvuvamu vana kati kwau ye vana vena e yitu yau. (Tuku 31:50-53) Kuna kwalanda e matadi makwamanenua sadilwa se kimbangi.—Yos 4:4-7; 24:25-27.

(Tuku 31:47-50) Labani oyikidi matadi momo vo Yegar-Saduta, kansi Yakobo oyiki-

di mo vo Ngalede. ⁴⁸ I bosi, Labani ovovele vo: “E fuku diadi dia matadi i kimbangi vana vena mono yo ngeye.” Ikuma kayikila mo vo Ngalede, ⁴⁹ ye Yingidilu, kadi wavova vo: “Yambula Yave kakwamanana yingila vana vena ngeye yo mono vava tukala twavambana. ⁵⁰ Avo ovangidi wan’ame amakento e mbi, avo oyantikidi kudikila akento vana ntandu a wan’ame amakento, kana nkutu ke vena muntu ko okutumona, sungamena vo Nzambi okala se mbangi vana vena ngeye yo mono.”

***Perspica*z vol. 3 luk. 728 tini kia 9 Eyingidilu**

Yakobo wadongeka e lunzi dia matadi yo yikila dio vo Ngalede (ina ye nsasa vo “Fuku dia Umbangi”) ye “Yingidilu.” I bosi Labani wavova vo: “Yambula Yave kakwamanana yingila vana vena ngeye yo mono vava tukala twavambana.” (Tuku 31:45-49) E lunzi diadina dia matadi diasonga vo Yave watalanga mu mona kana vo Yakobo yo Labani belungisa o nsilu wa tatidila luvuvamu una basilanena.

(Tuku 31:51-53) Labani ovovese Yakobo vo: “Tala e zudika edi dia matadi, ndongekel’e lunzi vana vena ngeye yo mono. ⁵² E zudika diadi dia matadi i mbangi, e lunzi i lekwa kisianga umbangi vo kivioka zudika diadi dia matadi ko muna kuvanga e mbi, vo ongeye mpe kuvioka zudika diadi dia matadi ye lunzi diadi ko muna kumpanga e mbi. ⁵³ Yambula Nzambi ya Abarayama, wa Nzambi a Nako, wa Nzambi a mase mau kakala mfundisi eto.” Yakobo odidi e ndofi muna Ndiona Isaki wa se diandi kevumina-nga.

Vava Tusalu twa Mwanda

(Tuku 31:19) Ekolo Labani kayenda saka e mika mia mameme mandi, Rakele oyiidi e teke ya se diandi.

Perspicaz vol. 3 luk. 693 tini kia 8
Teke

Mana asatuludi basolola muna lufimpu bawanga kuna Mesopotâmia ye muna zunga yankaka, masonga vo o nswa wa tambula e teke yovo nzambi za esi nzo, wasonganga ndiona wadi tambula e vua dia esi nzo. Mun'owu wa babu kiasololwa kuna Nuzi, o tambula e nzambi za esi nzo, diavananga o nswa kwa nzitu wa kwenda kuna mbazi a nkanu mu lombamavua mana kô wandi ona ofwidi. (Ancient Near Eastern Texts [Textos Antigos do Oriente Próximo], editado por J. Pritchard, 1974, pp. 219, 220, e n 51) Nanga i diau kayindula Rakele vava kabaka e teke ya se diandi. Kadi o se diandi wavunginika Yakobo wa nkaz'andi. (Tezanesa ye Tuku 31:14-16.) Wau vo ndiona wakala ye teke yayina wakala yo nswa wa tambula e vua, ekiaki i kuma Labani katokanena kwayingi mu vava teke yandi yavila. Walwaka nkutu yamu tezo kia nata mpangi zandi mu lakama Yakobo muna tini kia nkangalu a lumbu nsambwadi. (Tuku 31:19-30) Kansi o Yakobo kazaya ko dina Rakele kavanga (Tuku 31:32) ye ke vena ye ziku ko isonganga vo Yakobo wava sadila e teke yayina kimana katambula e vua dia wan'a Labani. Yakobo katokanenga teke yayina ko. Kuna ntwala, Yakobo wadi fwsa e teke yayina vava kazika e teke yawonso katambula kwa esi nzo andi kuna nsi antianene wakala lukufi ye Sekeme.—Tuku 35:1-4.

(Tuku 31:41, 42) Mvu 20 nkedi omu nzo aku. Mvu 14 isadidi mu kuma kia wan'aku wole amakento, mvu 6 mu kuma kia kambi

diaku; osobe o mfutu ame nkumbu kumi.⁴² Kele vo Nzambi a se diame, wa Nzambi a Abarayama, Ona Isaki kevuminanga kakadi yame ko, wadi kunsindika moko mankatu. Nzambi omwen'e mpasi zame ye salu kia moko mame, ikuma kasimini o zono mu fuku.”

(1 Petelo 2:18) Yambula aselo basakalela e mfumu zau kuna vumi wawonso, ke zina zambote kaka ko ye za ntim'anleka, kansi ye zina za ntima mia mbâdi mpe.

Eyingidilu dia 15/3/2013 luk. 21 tini kia 8
Yave I Kalu Kieto

⁸ Vava Yakobo kalwaka kuna Karani, Labani wa ngw'andi ankazi watoma kuntambula. I bosi, wamvana Lea yo Rakele se akazi andi. Kansi kuna kwalanda, Labani wayantika vanga oma mambi kwa Yakobo yo soba mfutu andi nkumbu kumi. (Tuku 31:41, 42) Kana una vo i wau, Yakobo wazizidila mawonso mama, kadi wakala ye vuvu vo Yave okwamanana kunlunga-lunga. Muna kuma kiaki, Yave wasambula Yakobo. Vava Nzambi kamvovesa vo kavutuka kuna Kenani, Yakobo “wakala yo makambi mampwena, ye ntaudi zamakento ye ntaudi zamakala, ye samo yo mabuluku.” (Tuku 30:43) “Kifwanukini walakazi wau wawonso ko ngatu kwikizi kiaki osongele kwa ntaudi aku, kadi vava yasauka e Yodani yayi, nkau kaka yakala wau, owau nkitukidi se buka yole.”—Tuku 32:10.

Ntangilu a Bibila

(Tuku 31:1-18) Kuna kwalanda, o Yakobo owidi e mvovo mia wan'a Labani vo: “Yakobo obongele yawonso yakala ya se dieto, muna lekwa ya se dieto i kavuamini.”² Vava Yakobo katalanga e ndose a Labani, wabakula vo e mpila ina Labani kakadilanga yandi yasoba.³ I bosi, Yave

ovovese Yakobo vo: “Vutuka kuna nsi a mase maku, kuna kwa yitu yaku, omono ikala yaku.” ⁴ Yakobo otumisi Rakele yo Lea kuna mpatu, kuna kwakala e kambi diandi, ⁵ ubavovese vo: “Mbwene vo, e mpila ina o se dieno kekadilanga yame isobebe, kansi o Nzambi a se diame okalanga yame. ⁶ Yeno kibeni nutomene wo zaya vo isadilanga se dieno yo nkum’ame wawonso. ⁷ O se dieno oavidi kumpunginika yo soba o mfutu ame nkumbu kumi; kansi o Nzambi kanyambwidi ko kampanga e mbi. ⁸ Vava kavovanga vo: ‘E bulu ya matete-matete ikala se mfutu aku,’ e kambi diawonso diawutanga bulu ya matona-matona; kansi vava kavovanga vo: ‘Eyi yanzila-nzila ikala se mfutu aku,’ e kambi diawonso diawutanga bulu yanzila-nzila. ⁹ Muna mpila yayi, Nzambi wabonganga e kambi dia se dieno yo kumpana dio. ¹⁰ Lumbu kimosi, vava e kambi dialwaka mu ntangw’a yimita, yasengola meso yo mona muna ndozi vo e vaka ya nkombo yanzila-nzila y’eyi ya matete-matete ye ya matona-matona yayimitisanga e kambi. ¹¹ O mbasi a Nzambi aludi umpovese muna ndozi vo: ‘E Yakobo!’ imvutwidi vo: ‘Mon’oyu.’ ¹² Okudikidi vo: ‘Dodokolo sengola meso, tala e vaka yawonso ya nkombo yiyimitisanga e kambi, yanzila-nzila, matete-matete ye matona-matona, kadi imonanga mawonso kekuvanganga o Labani. ¹³ Mono i Nzambi aludi a Betele, vana wakusila e lunzi o mazi, vana wansila o nsilu. Owau telama, katuka mu nsi yayi, vutuka kuna nsi aku a kingutukila.’” ¹⁴ Rakele yo Lea bamvutwidi vo: “Nga vua diaka tuna diau muna nzo a se dieto e? ¹⁵ Tuka katutekela yo dia e nzimbu katambula mu kuma kieto, nga ke kutubadikilanga se anzenza ko e? ¹⁶ Mavua mawonso kakatwidi o Nzambi kwa se dieto,

ma yeto yo wan’eto. Ozevo, vanga mawonso Nzambi kavovese.” ¹⁷ Muna kuma kiaki, Yakobo omantisi wan’andi ye akento andi vana samo, ¹⁸ obongele kambi diandi diawonso yo lusalu lwandi lwawonso, e kambi dina kavuila kuna Padani-arami, wele kwa Isaki wa se diandi kuna nsi ya Kenani.

20-26 KIA ABIDI

TUSALU TUNA MUNA DIAMBU DIA NZAMBI | TUKU 32-33

“Nga Ovanganga e Ngolo Muna Tambula e Nsambu?”

(Tuku 32:24) Kuna kwalanda, Yakobo osidi yandi mosi. I bosi, muntu mosi oyantikidi nuana yandi yavana o kuma kwakiá.

Eyingidilu dia 15/8/2003 luk. 25 tini kia 3
Nga Osianga e Ngolo za Vava Yave?

Bibila kiazala ye nona ya wantu ana bavana e ngola za vava Yave. Mosi muna yau i Yakobo ona wanuana ye mbasi a Nzambi fuku wamvimba yavana o kuma kwakiá. Muna kuma kiaki, Yakobo wavewa e nkumbu a Isaele (Nuana yo Nzambi), kadi wanuana yovo “zizidila” yo Nzambi. O mbasi wansambula muna ngolo kavanga.—Tuku 32:24-30, mvovo vana yanda lukaya.

(Tuku 32:25, 26) Vava muntu kamwene vo kalendele sunda Yakobo ko, unsimbidi vana yikilu dia sina dia kulu; e sina dia kulu dia Yakobo difisukidi ekolo kanuenenge yandi. ²⁶ I bosi, umvovese vo: “Ungiambula ngienda, kadi o kuma se kukia.” Yakobo umvutwidi vo: “Kikuyambula ko wenda, yavana okunsambula.”

Perspicaz vol. 1 luk. 578 tini kia 5
Tedinga, Katedinganga

Yakobo Otedinganga. Vava Yakobo kakala ye

mvu 97 wanuana ye mbasi mosi ya Nzambi yavana o kuma kwakiá. Yakobo wasimbinina mbasi yavana kansambula. Ekolo banuana-nga, o mbasi wasimba vana yikilu dia sina dia kulu kwa Yakobo yo fisuka. Muna kuma kiaki, Yakobo wayantika tedinga. (Tuku 32:24-32; Ose 12:2-4) Kuna kwa landa, Yakobo wasungamena vo kana una vo ‘wanuna yo Nzambi [mbasi a Nzambi] yo wantu yo sunda,’ nze una kavova o mbasi, kasunda kikilu mbasi a Nzambi ko. Muna kani yo nswa wa Nzambi kaka o Yakobo kalenda nuanina yo mbasi, muna songa e ziku kia luyangalalu ye tima kakala diau dia vua e nsambu za Nzambi.

(Tuku 32:27, 28) O muntu oyuvuidi Yakobo vo: “E nkumbu aku nani?” Oyandi vo: “Yakobo.”²⁸ Umvovese vo: “E nkumbu aku ke Yakobo diaka ko, kansi Isaele, kadi onue-ne yo Nzambi yo wantu, ongeye osundidi.”

Perspícaz vol. 2 luk. 450 tini kia 8 Isaele

1. Nkumbu ina Nzambi kavana kwa Yakobo vava kakala ye tezo kia kimbuta kia mvu 97. Muna fuku wauna kasauka o ndimb’a Yaboke mu kwenda wanana yo mpangi andi Esau, i fuku una Yakobo kanuana yo mbasi. Wau vo Yakobo wakwamanana nuana, e nkumbu andi yasobwa yo yikilwa vo Isaele, ina se sinsu kia nsambu za Nzambi. Muna sungamena mana mavangama, Yakobo wayikila e fulu kiakina vo Peniele. (Tuku 32:22-31) Kuna kwalanda, vava kakala kuna Betele, Nzambi wansikidisa diaka vo e nkumbu andi Isaele kikilu. Tuka kolo kiakina yakuna mfoko a zingu kiandi, Yakobo wayikilwanga vo Isaele. (Tuku 35:10, 15; 50:2; 1Tus 1:34) Muna vioka 2.500 imonekanga e nkumbu Isaele, mbongo a Yakobo iyikanga nze zula.—Luv 5:1, 2.

Vava Tusalu twa Mwanda

(Tuku 32:11) Idodokele, umpuluza vana

moko ma Esau wa mpangi ame, wonga wandi ngina wau, kadi olenda kundwanisa kumosi ye ngudi yo wan’au.

(Tuku 32:13-15) Yakobo olele vana. I bosi, ovambwidi eyaka lekwa muna vua kwandi se lukau lwa Esau wa mpangi andi: ¹⁴ Nkombo 200 zankento, nkombo 20 za makoko, mameme 200 mankento, mameme 20 makamoko, ¹⁵ samo 30 ziyemekanga wan’au, ngombe 40 zankento, ngombe 10 za makoko, mabuluku 20 mankento, mabuluku 10 ma makoko.

Eyingidilu dia 15/6/2010 luk. 22 tini kia 10-11

Mvovo Miangemba Kikundi Misiamisanga

¹⁰ E mvovo miangemba ye mbokena zambote zilenda sadisa mu kala ye ngwizani ambote y’akaka. Kieleka, o vanga dina tulenda muna siamisa e ngwizani ambote ye akaka dilenda tomesa e mbokena zeto. O mokena ye akaka ye ziku kiawonso yo vanga oma mambote nze vavanga elau dia sadisa, kayila akaka ye nsi a ntima wawonso yo zolanga nzenza, dilenda ziula e nzila mu kala ye mbokena zambote. O vanga wo dilenda mpe ‘bidika makala ma tiya’ vana ntu a muntu. Dilenda mpe sengomona e fu yandi yambote ye ke dikala diampasi ko mu mokena ye ziku kiawonso yo singika e ntatani.—Roma 12:20, 21.

¹¹ Yakobo wazaya o mfunu a diambu diadi. Esau wa mpangi andi makasi kamfungila, muna kuma kiaki Yakobo watina kimana kalembi vondwa kwa Esau. Vioka mvu miayingi, Yakobo wavutuka. Esau wayenda kunkika kumosi ye 400 za wantu. Yakobo walomba lusadisu lwa Yave muna sambu. I bosi, wafila wantu kuna ntwala mu nata lukau lwa twelezi kwa Esau. O lukau lwalu lwalungisa ekani lwatwikilwa. Vava bawanana, o ntima Esau wazeza, walundumuka yo bimbakana Yakobo. —Etu. 27:41-44; 32:6, 11, 13-15; 33:4, 10.

(Tuku 33:20) Otungidi e ziku yo yikila dio vo Nzambi, o Nzambi a Isaele.

Perspicaz vol. 1 luk. 699

Nzambi, o Nzambi a Isaele

Yakobo wavewa e nkumbu a Isaele vava kawanana yo mbasi a Yave kuna Peniele ye vava kavanga o luvuvamu yo mpangi andi Esau. Kuna kwalanda wayantika zingila kuna Sukote i bosi kuna Sekeme. Yakobo wasumba ndambu a ntoto kwa wan'a Kamo yo simika vo e saba kiandi. (Tuku 32:24-30; 33:1-4, 17-19) "Otungidi e ziku yo yikila dio vo Nzambi," yovo "o Nzambi a Isaele." (Tuku 33:20) Muna kuyisunzula muna nkumbu andi ampa ye muna nkumbu a ziku, Yakobo wasonga vo watonda e nkumbu yoyo yo yangalela yo, wasonga mpe luyangalalu lwandi wau vo Nzambi wamvuluzza yo kumvutula diaka kuna Nsi a Nsilu. O mvovo wau nkumbu mosi kaka umonekanga muna Bibila.

Ntangilu a Bibila

(Tuku 32:1-21) Yakobo wele muna nzil'andi, e mbasi za Nzambi ziwananene yandi. ² Vava kabamwene, Yakobo ovoovele vo: "Ekiaki i vu kia Nzambi!" Muna diadi oyikidi e fulu kiokio vo Makanaimi. ³ Yakobo otumini anati a nsangu kuna ntwal'andi kwa Esau wa mpangi andi, kuna nsi ya Seyire, kuna zunga kia Edome, ⁴ ubakanikini vo: "Owu nuvova kwa Esau wa mfumu ame: 'I wau wuwu kavovele o Yakobo wa ntaudi aku: "Kolo kiayingi nzingidi yo Labani. ⁵ Mbakidi ngombe, mabuluku, mameme, ntaudi zamakento ye zamakala; ntwikidi e nsangu zazi kwa mfumu ame kimana yavua e dienga ova meso maku.'" ⁶ Kuna kwalanda, anati a nsangu bavutuki-di kwa Yakobo, bavovele vo: "Tumonanene yo Esau wa mpangi aku, olweke yo wantu 400 kawanana yaku." ⁷ Yakobo omwene

wonga yo telamwa moyo. Ovambanese wantu bena yandi mu buka yole, kumosi ye mameme ye ngombe ye samo. ⁸ Yakobo ovoovele vo: "Avo Esau onuanisi buka kimosi, ozevo e buka kiakaka kikala ye lau dia tina." ⁹ I bosi, Yakobo ovoovele vo: "E Nzambi a se diame Abarayama, Nzambi a se diame Isaki, e Yave, ngeye wampovesa vo: 'Vutuka kuna nsi aku, kuna kwa yitu yaku, omono ikulunga-lunga,' ¹⁰ kifwanukini walakazi wau wawonso ko ngatu kwikizi kiaki osongele kwa ntaudi aku, kadi vava yasauka e Yodani yayi, nkau kaka yakala wau, owau nkitukidi se buka yole. ¹¹ Idodokele, umpuluzza vana moko ma Esau wa mpangi ame, wonga wandi ngina wau, kadi olenda kundwanisa kumosi ye ngudi yo wan'au. ¹² Ngeye wavova vo: 'Omono ikulunga-lunga, ikitula e mbongo aku nze senge dia mbu, edi ke dilendi nkutu tangakana ko.'" ¹³ Yakobo olele vana. I bosi, ovambwidi eyaka lekwa muna vua kwandi se lukau lwa Esau wa mpangi andi: ¹⁴ Nkombo 200 zankento, nkombo 20 za makoko, mameme 200 mankento, mameme 20 mamakoko, ¹⁵ samo 30 ziyemekanga wan'au, ngombe 40 zankento, ngombe 10 za makoko, mabuluku 20 mankento, mabuluku 10 ma makoko. ¹⁶ Ovene yo kwa ntaudi zandi, konso kambi dilend'e kambi dianka-ka, ovovese ntaudi zandi vo: "Nuvita oku ntwala oyeno, nusisa tini vana vena kambi edi ye dina." ¹⁷ Okanikini mpe ona wantete vo: "Avo owanane yo Esau wa mpangi ame, kayuvula vo: 'Nani uvuidi, akweyi okwendanga, e bulu ina kuntwal'aku yanani?' ¹⁸ umvovesa vo: 'Ya ntaudi aku Yakobo. Olwalu i lukau katwikidi kwa Esau wa mfumu ame, oyandi mpe olweke alandi.'" ¹⁹ Yakobo okanikini mpe oyu wanzole,

wantatu ye awonso balendenge ye makambi vo: “Vava nuwanana yo Esau, nuzayisa mambu mama. ²⁰ Nufwete kumvovesa mpe vo: ‘O ntaudi aku Yakobo olweke alandi.’” Kadi wavova muna ntim’andi vo: ‘Avo intwikidi ntete lukau muna kunlembeka o ntima, nanga otoma kuntambula vava tumonana.’ ²¹ Muna kuma kiaki, e ntaudi zawonso bakedi yo lukau bele aviti, kansi oyandi olele vana katungila e saba.

27 KIA ABIDI 3 KIA MAYU

TUSALU TUNA MUNA DIAMBU DIA NZAMBI | TUKU 34-35

“Mfwilu Mitwasanga e Yikundi Yambi”

(Tuku 34:1) O Dina wa mwan’ankento a Lea, ona kawutila Yakobo, wakala ye fu kia vaika mu kwenda kingula e ndumba za nsi yayina.

Eyingidilu dia 1/2/1997 luk. 30 tini kia 4 **Sekeme: Mbanza Yakala Kuna Ndimba**

Aweyi matoko bamwenanga o ndumba ndioyo wa mwenze ona wakingulanga e mbanza au? Vava Sekeme wa mwana mfumu “kamwene umbakidi yo kunleka mu kingolo.” Ekuma Dina kayisila mu vonza kia vanga kikundi ye esi Kenani ana bakivananga muna mavangu ma zumba? Nga mu kuma kia sia vo wazola kala ye akundi a ntela andi? Nga fwa matu kakala nze akaka muna mpangi zandi ana ke balemvokelanga malongi ko? Tanga o lusansu luna muna Tuku, ekolo otanga lo vava bakula e nsoni ye mpasi kamona o Yakobo yo Lea mu kuma kia mfwilu katwasa o mwan’au wau kakingulanga e mbanz’a Sekeme.—Tuku 34: 1-31; 49:5-7.

(Tuku 34:2) Vava Sekeme wa mwan’a Kamo, wa Nkivi, wa mfumu a nsi yayina kamwene, umbakidi yo kunleka mu kingolo.

Zola kwa Yave, 103 tini kia 14

‘Nutina e Zumba’

¹⁴ Dina, nanga kakala ye ngindu za tá zumba ko vava kawanana yo Sekeme. Kansi, wavanga dina esi Kenani babadikilanga vo diambote kwandi. Dina kalenda zindalala ko, kadi Sekeme ‘wambonga,’ yo ‘leka yandi.’ I bosi, Sekeme “ozolele” Dina, kansi ediadi ke diasoba ko dina kamvanga. **(Tanga Tuku 34:1-4.)** Ka Dina kaka ko wamona e mpasi mun’evangu diadi. E kikundi kasola kiatwasa mpasi ye nsoni zayingi kwa esi nzo andi yawonso.—Tuku 34:7, 25-31; Ngalatia 6:7, 8.

(Tuku 34:7) Kansi o wan’a Yakobo bawidi wo, vana vau bakatukidi kuna nzanza, bezidi. Bakendalele kikilu yo funga makasi kadi o Sekeme ofusulwisi Isaele e nsoni wau kalele mwan’ankento a Yakobo mu kingolo, diambu dina ke difwene vangama ko.

(Tuku 34:25) Kansi, muna lumbu kiata-tu, ekolo bamwenenge mpasi za mputa, wana wole a Yakobo, Simeone yo Levi, ampangi za Dina, babongele konso muntu yo nsosolo andi, bele muna mbanza kuna kinsalukisa yo vonda wan’amakala awonso.

Eyingidilu dia 1/9/2009 luk. 21 tini kia 1-2 **Vava Ofungiswanga Makasi**

Nkumbu miayingi awana belandilanga e kunda bevanganga wo mu vevola e mpasi bemonanga mun’evangu dikubakendelekanga. Muna bong’e nona, Nkand’a Nzambi ukutuzayisanga vo vava wana Yakobo wa Nyibere kuna nkulu bazaya wo vo o Sekeme wa mwisi Kenani, Dina wa nsang’au kaleka mu ngolo, ‘bakendalala, bayisaula kikilu.’ (Tuku 34:1-7) Muna landila evangu diambi diavangwa kwa nsang’au e kunda, nzole muna wana Yakobo balekele Sekeme ye nzo es’andi yawonso ntambu. Basadila e ndekwa yo kota muna mbanza Kenani yo vonda akala awo-

nso a mbanza kumosi yo Sekeme.—Tuku 34: 13-27.

Nga o menga mama mawonso babungula masadisa muna singika e diambu? Vava Yakobo kazaya mana wan’andi bavanga wabasemba oku vo: “Mpasi zayingi nuntwasidi, kadi mbengeno kwa esi nsi yayi, . . Kieleka, oyau bekutakana mu kwiza kundwanisa, bekumfwasa kumosi ye nzo ame.” (Tuku 34:30) Elo, vana fulu kia singika e diambu e kunda balanda mpasi kaka kiawokesa. E nzo ya Yakobo yafwana kikenga vana vena amfi-nangani bazala ye makasi ma kubavutulwil’e mbi. Muna lembi bwa mu mpasi, Nzambi wavovesa Yakobo ye nzo andi vo bayaluka muna zunga kiakina yo kwenda zingila kuna zunga kia Betele.—Tuku 35:1, 5.

Vava Tusalu twa Mwanda

(Tuku 35:8) Kuna kwalanda, o Debora wa ndezi a Rebeka, ofwidi yo zikwa vana ndambu a mongo a Betele, kuna nsi a nti a terebinte. Muna diadi, Yakobo oyikidi nti wowo vo Alone-bakute.

***Perspicaz*, vol. 1 luk. 670 tini kia 10 Debora**

1. Ndezi a Rebeka. Vava Rebeka kakatuka muna nzo a se diandi Betwele yo kwenda kuna Palestina kimana kasompana yo Isaki, Debora wayenda yandi kumosi. (Tuku 24:59) Vava kasala mu mvu miayingi muna nzo a Isaki, Debora wazingila muna nzo a Yakobo, nanga kuna nima lufwa lwa Rebeka. Nanga vava vavioka 125 dia mvu tuka Isaki yo Rebeka bakazalela, Debora wafwa yo zikwa vana nti wanene kuna Betele. E nkumbu yavewa o nti wauna, (Alone-bakute, ina ye nsasa vo “Terebinte ya Dilu”) isonganga vo watoma zolwanga kwa Yakobo ye esi nzo andi.—Tuku 35:8.

(Tuku 35:22-26) Lumbu kimosi, ekolo Isae-

le kazingilanga muna nsi yayina, o Rubeni ovukane yo Bila wa makangu ma se diandi, o Isaele owidi wo. O Yakobo wan’a 12 kakala yau. ²³ O Lea wawuta Rubeni, wa mwan’antete a Yakobo, i bosi Simeone, Levi, Yuda, Yisakare yo Zebulune. ²⁴ O Rakele wawuta Yosefe yo Benyamini. ²⁵ O Bila wa ntaudi a Rakele wawuta Dani yo Nafetali. ²⁶ O Zilepa wa ntaudi a Lea wawuta Ngadi yo Asere. Awaya i wan’amakala a Yakobo, ana bawutukila kuna Padani-arami.

***Eyingidilu* dia Desemba 2017 luk. 14 Yuvu ya Atangi**

Kuna nz’a nkulu nga diavavanga vo muntu kakala yo nswa wa kimwan’antete muna kituka se nkulu a Masia?

Entete, twabakulanga vo e mvutu za kiuvu kiaki “elo.” Ediadi diamonekenanga nze diau diakala e ngwizani ye sono kia Ayibere 12:16. E sono kiaki kivovanga vo Esau kayangelanga mambu ma vauka ko ye ‘wateka e kimbuta kiandi [kwa Yakobo] muna longa dimosi dia madia.’ Diamoneka vo vava Yakobo kasumba o nswa wa ‘kimwan’a mbuta’ kwa Esau, vana vau wakituka se nkulu a Masia. —Mat. 1:2, 16; Luka 3:23, 34.

Kansi sono yankaka ya Bibila ikutusadisanga mu bakula vo o muntu wakala muisi isaele, ke diavavanga ko vo kakala mwan’antete muna kituka nkulu a Masia. Tala ziku yankaka ilende:

Yakobo, ona mpe oyikilwanga vo Isaele, wana ayingi kawuta. O mwan’antete Rubeni ona kawuta yo Lea wa nkaz’andi. Kansi Yakobo nkento ankaka kakala yandi ona wakala ye nkumbu a Rakele. Yakobo Rakele katoma zolanga, o mwan’antete kawuta yo Raqule i Yosefe. Lumbu kimosi, Rubeni wavanga diambu diambi kikilu. Muna kuma kiaki o nswa wa kimwan’a ntete wavewa kwa Yosefe.

(Tuku 29:31-35; 30:22-25; 35:22-26; 49:22-26; 1 Tus. 5:1, 2) Kansi, kiakala Rubeni yovo Yosefe ke mosi ko muna yau wakituka se nkulu a Masia. O mwan'a Yakobo wakituka se nkulu a Masia, i Yuda ona wakala mwana nyá muna wana kawuta Yakobo yo Lea.—Tuku 49:10.

Ntangilu a Bibila

(Tuku 34:1-19) O Dina wa mwan'ankento a Lea, ona kawutila Yakobo, wakala ye fu kia vaika mu kwenda kingula e ndumba za nsi yayina. ² Vava Sekeme wa mwan'a Kamo, wa Nkivi, wa mfumu a nsi yayina kamwene, umbakidi yo kunleka mu kingolo. ³ O Sekeme otomene tatidila Dina wa mwan'ankento a Yakobo, olengokele ndumba o moyo, unlebele. ⁴ I bosi, Sekeme ovovese Kamo wa se diandi vo: “Umbongela e ndumba yoyo kakala nkaz'ame.” ⁵ Vava Yakobo kawá vo Sekeme osafwidi Dina wa mwan'andi aken-to, o wan'andi mu nzanza bakala ye kambi diandi. Yakobo obutamene yavana wan'andi bavutuka. ⁶ Kuna kwalanda, Kamo wa se dia Sekeme wele mokena yo Yakobo. ⁷ Kansi o wan'a Yakobo bawidi wo, vana vau bakatukidi kuna nzanza, bezidi. Bakendalele kikilu yo funga makasi kadi o Sekeme ofusulwisi Isaele e nsoni wau kalele mwan'ankento a Yakobo mu kingolo, diambu dina ke difwene vangama ko. ⁸ O Kamo ubavovese vo: “O Sekeme wa mwan'ame ozolele kibeni mwan'aku ankento. Dodokolo, vana mwan'aku kwa mwan'ame kakala se nkaz'andi, ⁹ nukanga yeto e kangu dia longo. Nutuvana wan'eno amakento, oyeno mpe nuabonga o wan'eto amakento. ¹⁰ E nsi eto yawonso ina ova ntadisi eno. Nukala yeto, nuzingila mo, nuvangila mo yinkita, nukala mo.” ¹¹ I bosi, Sekeme ovovele kwa se ye mpangi za Dina

vo: “Yambula yamonua e dienga ova meso meno, ikunuvana konso kina nukundomba. ¹² Nulenda kweno kundomba konso ntalu a nzimbu za longo yo lukau. Yakubama ngina mu vana konso kina nukundomba. Kansi, numpana kaka o ndumba kakala nkaz'ame.” ¹³ O wan'a Yakobo bavutulwidi Sekeme yo Kamo wa se diandi kuna ndekwa, wau vo Sekeme osafwidi Dina wa nsang'au. ¹⁴ Babavovese vo: “Ke tulendi vanga diambu diadi ko, twavana nsang'eto kwa muntu walembe zengwa, kadi e diadi dia luvezo kwa yeto. ¹⁵ Tutambulwila kaka dina nuvovele avo nuvanga edi: Nukala nze yeto, nuzenga wan'eno amakala awonso. ¹⁶ I bosi, tuvana wan'eto amakento kwa yeno, oyeto tubonga wan'eno amakento, tuzinga yeno yo kituka nkangu umosi. ¹⁷ Kansi, avo ke nutuwididi ko yo zengwa, tubonga nsang'eto yo kwenda kweto.” ¹⁸ E mvovo miau miyangidiki Kamo yo Sekeme wa mwan'a Kamo. ¹⁹ O toko, kazingidi ko mu vanga dina kalombelo, kadi ozolele kibeni o mwan'ankento a Yakobo; Sekeme watoma zitiswanga muna nzo yawonso ya se diandi.